

<http://www.guardian.co.uk/books/2006/sep/16/featuresreviews.guardianreview>. – Назва з екрану.

12. Shechner T. Gender Identity Disorder : A Literature Review from a Developmental Perspective / T. Shechner // Israel Journal of Psychiatry and Related Sciences. – Vol. 47 – N 2. – 2010. – P. 132-138.

Стаття надійшла до редакції 28 березня 2013 р.

N. V. Marakhovska

THE PROBLEM OF MALE GENDER IDENTITY IN THE SYSTEM OF FAMILY RELATIONSHIPS ON THE BASIS OF RACHEL CUSK'S WORKS

The article is devoted to investigating male gender identity in the system of family relationships on the basis of Rachel Cusk's «After Caravaggio's Sacrifice of Isaac» and «The Bradshaw Variations». It has been defined that gender identity of the main characters is revealed through the system of value orientations (family bonds, meeting emotional and spiritual needs, financial support of the family, dominance). The peculiarities of narrative structures of the texts have been considered, the comparative analysis of protagonists' images has been carried out, gender marked narrative means have been singled out.

Keywords: gender identity, text, character, narrative structure, narrative means.

УДК 821.161.2–143

I. В. Мельничук

МІФОЛОГЕМА РОДУ ЯК ФОРМА ВИРАЖЕННЯ АВТОРСЬКОЇ СВІДОМОСТІ У ПОЕЗІЇ ГАННИ ЧУБАЧ

У статті розглядається специфіка творення та функціонування міфологеми роду у поетичній творчості Ганни Чубач. Увага приділяється основним складовим міфологеми роду, якими тут постають материнський міф, батьківський міф, дитячий міф і власне міф роду як безперервного ланцюга поколінь, що дублює структурну схему «минуле – теперішнє – майбутнє».

Ключові слова: міф, міфологема роду, дитячий міф.

Родові первні завжди посідали центральне місце у давній культурі, давньому соціумі, де усі життєві реалії наділялися родовою подобою. Формула родового життя – «предки-нащадки-предки-нащадки» – в ідеалі позначає безсмертя роду, яке розумілося не абстрактно, а як щось довготривале. Міфологема безсмертя роду трансформується у міфологему обожнювання роду, оскільки божества є безсмертними. У формулі родового життя предки важливіші за нащадків, предки – перші, ті, хто йде попереду, є майже невразливими: живу людину можна вбити, а мертвого – не вб'єш. Проте абсолютно невразливим поставав предок, а з ним і весь рід, якщо перший позиціонувався як божество.

Українцям, на думку багатьох дослідників, властива така психологічна риса, як інтровертованість, яка проявляється у втечі в різних формах від зовнішнього світу на самоту – в ідеалізований, вигаданий міфічний світ, де можна почувати себе цілком природно. Саме тому в українському суспільстві – родина, найближча громада відігравали провідну роль і мали особливу цінність.

Свідомість роду – одна з найбільших цінностей нації. Вона є генетичною пам'яттю, здатною через десятиліття і навіть століття відродити традиційні національні

господарські, адміністративні, політичні, військові структури, які з певних причин зовнішнього характеру перестали існувати. Тільки неповторність власної природи, духовності, традиції є гарантом її самозбереження, відтворення подальшої перспективи нації.

Рід розуміється поетом як важливий духовний контекст, первинне середовище, де повинно відбутися ствердження героя. Рід – важлива природна основа світу, на базі якої людина себе втілює, дістає сенс свого існування. Це згармонізований світ, до якого прагне ввійти людина через внутрішнє оновлення, відторгнувши все чуже. Тому **актуальною** у даному контексті бачиться спроба з'ясувати специфіку творення і функціонування міфологеми роду у поетичному просторі Ганни Чубач.

Метою дослідження є спроба встановити, яким чином відбувається творення авторського родового міфу, з'ясувати його складові і специфіку функціонування у текстуальній площині поезії Ганни Чубач. Отже, передбачається розв'язання таких **завдань**: опрацювати теоретичну складову з питань естетики та поетики міфу, побутування міфу в літературі; визначити основні концепти, образи-архетипи, за допомогою яких автор розгортає міф роду, визначаючи у ньому власне місце.

Міфологема роду у поетичній творчості Ганни Чубач становить собою багатокомпонентну і поліфункціональну одиницю, визначаючи, в першу чергу, сенс існування ліричної героїні, вписуючи її у міфологічну картину світу, творячи міф власного «Я». Очевидними складовими міфологеми роду вбачаються: материнський міф, батьківський міф, власне міф роду як безперервної низки поколінь, який дублює структурну схему «минуле – теперішнє – майбутнє».

Поетичний цикл «Родинний триптих» (зб. «Листя в криниці», 1984) являє собою своєрідну сімейну легенду. Очевидним є домінування у творі епічної складової. Перша частина триптиху розповідає про батькову молодшу сестру Ганнусю – добру, чисту, світлу дівчину, яка «любила кожну квітку серед трав», була «співуча і розумна». Ганна була єдиною відрадою брата-скрипаля, тому так гостро сприймає він передчасну смерть сестри від невідомої хвороби: В сімнадцять літ, / Неначе свічка, – згасла. / Ридала скрипка на семи вітрах, / І став скрипаль сивіти передчасно [1, с. 20].

Несподівана смерть юної чистої істоти надає оповіді містичного характеру. Горе підкосило скрипаля, повернути його до життя змогло тільки кохання. Зустріч з коханою була рокована долею: «Пливли вінки купальські по воді.../ Зустрів кохану – / І душа воскресла» [1, с. 20]. Проте щастя молодих дуже швидко перервала війна, і «хлопці-скрипалі / Вже «кроком руш!»/ Ідуть в село сусіднє» [1, с. 21]. Окремо слід звернути увагу на функціонування у другій частині триптиху концептів стежки і поля. Концепт стежки прочитується як людські життя, не одне з яких було знівечене війною: «І не стежки вриваються – життя» [1, с. 21]. Концепт поля цікавий своїм поєднанням з концептом жінки: «Вагітна жінка / Через поле бігла» [1, с. 21], утворюючи у такому поєднанні символічний образ Землі-Матері, що опинилася під загрозою деструктивних, танатичних сил. Для ліричної героїні, що спостерігає картину відправки на фронт «хлопців-скрипалів» та їх прощання з рідними ніби згори, «з пташиного польоту», всі вони – приречені, потенційно мертві: «Надійтеся, неказані слова, / Вона не знає, – що уже вдова...» [1, с. 21].

Третя частина триптиху оприявлює листи, отримані від батька з фронту. Усього лише два листи встигла отримати молода дружина. Щоб посилити ефект безпосередності сприйняття, авторка вдається до прийому цитування: «Нову коліску донечці купи / І не забудь веселої співати...», «Дивись мені – не дуже там журись...» [1, с. 21]. Останнім батьковим проханням, висловленим у листі, було назвати новонароджену доньку ім'ям улюбленої сестрички. Лірична героїня вважає це ім'я доленосним, ніби чиста, світла душа дівчини частково втілилась у ній самій,

знайшовши таким чином друге народження, віддавши немовляті усе найкраще, що мала в собі.

Часто у міфологічній системі народженню героя передує низка знамень природного і надприродного характеру, а власне народження супроводжується різного роду природними і космічними катаклізмами. За ідентичною схемою вибудовується і міф народження ліричної героїні. Суворий зимовий холод сковує рух життєвої енергії, щільні сувої білого снігу знищують останні іскри життя, все замирає під крижаним подихом Білої Смерті, – тим більш незвичайним і знаковим виглядає народження ліричної героїні: Народилась зимою у страшні холоди, / І сльозою гіркою промерзаю завжди. / В голубих ополонках застигала вода, / Як несла похоронку удова молода. / Слід сніги замітали. І мовчало село. / – Як дитя? – Не спитали. Не до цього було [2, с. 172].

Проте така тріумфальна поява на світ під час явного сповільнення природних вітальних процесів вішувала ліричній героїні немалі випробування на життєвому шляху. Дійсно, «холод...голод...нестачі...» повоєнного дитинства ще довго будуть переслідувати дівчину у лихих, неспокійних сновидіннях. Свій специфічний статус вона визначає містичним «погробовка» – так називали дітей, що народилися по смерті батька («Погробовка», зб. «Небесна долина», 1993). Цей факт, а також те, що «зірка моя – / Зайнялась од Різдва» надихає ліричну героїню на мужність і терпіння, вона стійко переносить усі негаразди. Тут очевидно видається алузія на євангелічні мотиви: чудесне народження, страждання і муки, жертвовність, і, врешті, смерть Сина Божого, який власним життям викупив людство з полону і рабства сил Зла, куди воно потрапило через гріхопадіння Адама та Єви. Поява на світ ліричної героїні напередодні Різдва, робить «небесним патроном» дівчинки самого Ісуса Христа, ім'я якого тлумачиться як Бог – «допомога», «спасіння», «спаситель», «захисник», «покровитель», таким чином набуває підгрунття її віра у вищу справедливість, у те, що слабкий і убогий буде захищений, а його кривдник – неминуче покараний:

Бо світ хоч жорстокий,
Та мудрістю – вічний.
І як би не гірко
Мені тут жилось,
Заступиться небо –
Засвітиться зірка.
За кривду сирітську
Обпалить когось [3, с. 310].

Обов'язковою складовою міфологеми роду у поетичному просторі Ганни Чубач бачиться дитячий міф. Дочка Оксана виступає спадкоємицею творчих здібностей ліричної героїні. У поезії «Повернута радість» (зб. «Небесна долина», 1993), присвяченій Оксані Чубачівні, в одній текстуальній площині авторка контамінує в єдиний образ постаті матері і доньки, в образ дівчинки, що «малює калину. / Малює надійно / Малою рукою / Усе, що розмито/ Гіркою сльозою» [3, с. 326]. Малярський талант Оксани сприймається ліричною героїнею як реалізація власних, нерозкритих, але потенційно наявних творчих здібностей. Доньчин хист художниці мислиться як продовження творчого «Я» самої ліричної героїні, на що, до речі, вказує і обраний маляркою псевдонім – Чубачівна – похідний від материнського прізвища. Слід також звернути увагу на рослинну символіку поезії. Мале дівча малює Калину, яка здавна вважається деревом українського роду. Колись у давнину вона пов'язувалася з народженням Всесвіту, вогненної трійці: Сонця, Місяця і Зірки (повторення вже згаданої тріади «Чоловік – Жінка – Дитина», що являє собою матрицю родини). У міфосистемі виконує калина також і функцію дерева життя – світової вісі. А оскільки

ягоди калини червоні, то й стали вони символом крові та невмирущого роду: «У дівчинки нині щасливі хвилини:/ Уже її доня малює калину. // Усе, що розмито, / Усе, що забуто. / Аби Україні / З калиною бути» [3, с. 326]. Таким чином міфологему роду у тексті кодовано двічі – через рослинний концепт Калини та зв'язок поколінь, сформований взаємопов'язаними концептами Матері і Дочки.

Поезія «Моя дочка малює жовтий лист» (зб. «Небесна долина», 1993) репрезентує маленьку майстриню в сакральному акті творіння. Дівчинка малює жовте листя всупереч материнським пересторогам, що «Осіньне листя не приносить щастя!» та рекомендаціям зображувати природу, що живе і буяє, а не вмирає невблаганно: «Ти намалюй листочок-зеленець, / Червону квітку чи бутон рожевий» [3, с. 176]. Проте в сакральному акті творення зупиняється час, тріумфують фарби під пензлем мисткині: осіннє листя на полотні молодій художниці не виглядає як таке, що мусить неминуче вмерти, воно живе: «Листок цвіте, а не осінню в'яне», «Тремтить листок на білім полотні. / Для нього більше осені немає!» [3, с. 176]. Це означає, що дівчинці вдалося осягнути природу речей, отримавши тим самим владу над часом і смертю, і саме це робить її дорослою над свій вік:

Моя дитино, ким тобі дано
Побачить в листі душу полум'яну?
Відкрити світ задуманих тонів,
Збагнуть тривогу осені чужої.
Моя дитино, хто тобі посмів
Віддати свої дорослі неспокої? [3, с. 176]

Характерно, що у залученому у поетичний простір дитячого міфу тексті концепт Листка прочитується як складова світового дерева життя, дерева роду, Оксана – наймолодша представниця роду, втілення його майбутнього кодується у текстуальній площині дитячого міфу як Листок: «А в полі листкова рідня / Закохано квіти гойдає. / Вазонної долі не знає» [2, с. 156]. Вищезазначена цитата належить поетичному доробку Оксани Чубачівни і інтертекстуально присутня у поетичному просторі Ганни Чубач як атрибутований епіграф поезії «Вазонна доля» (зб. «Дзвінка ріка», 2000). «Вазонна доля» – рефлексія непростих стосунків ліричної героїні з дочкою, які певною мірою повторюють її стосунки з власною матір'ю Софією, вкладаючись у канву міфу про Деметру та Персефону. Сама Оксана яскрава, весела, сміхотлива, дзвінкоголоса чудодівчина з великими очима-зірками: «Дочка сміється. / В голосі дзвінком / її весна незаймана співає» [3, с.176]; «Доня сміється. / Очі – як зорі» [3, с. 176]; «А сьогодні у донечки світ / Розпогодився з самого ранку. / Розсипає дзвіночками сміх» [4, с. 109]. Вона – архетип пустотливої, життєрадісної Персефони, втіленої юності і весняної жаги життя: «Вже її проліскова весна / Серед світу бентежно запахла», «Значить буде шуміти весна! / Свято щастя нового воскресне. / І стає моя мудрість тісна / Для її нецілованих весен» [4, с. 109]. Проте доросла Оксана, як і колись лірична героїня, перебуває у розлуці з матір'ю. Між матір'ю і дочкою розгортається міфологічний простір: «За морем – гори/ І чужа земля» [5, с. 154], «Високий обрій – / За горою спить. // Шумить земля / Деревами нічними. / Порожнім гніздам сняться голоси» [6, с. 165]. Тут міфологічні просторові концепти – «за горою», «за морем» – прочитуються як інший, «гой» світ, потойбіччя, ірїй, відстань до якого можуть подолати тільки птахи. На крилі «залізного птаха» відлітає й Оксана:

Раніш лиш птахи
Покидали гнізда.
Тепер і діти
Вибрали маршрут.
Літак у небі –

Повернути пізно.

Думки і хмари –

Без вісти пливають [6, с. 171].

Як і Персефона, вона періодично повертається до матері, але замість веселої і сміхотливої дівчини приходять сумноока поважна чужинка (онім Оксана з грецької (ξένος; ξένα) прочитується як «чужинка», «гостя» – розлуку було закодовано ще в імені): «Моя дочка / Всміхається мені. / Легкий димок іронії / Не тане. / У неї очі – / Чорні та сумні: / Заморська гостя / З іменем – Оксана» [5, с. 153-154].

Повертаючись до тексту аналізованої поезії, слід зазначити, що «вазонна доля» Чубачівни потрактовується, в першу чергу, як відірваність від родового дерева – «листочок» було штучно пересаджено на інший, чужий ґрунт. виправдовуючи народне прислів'я «дівка – як верба: де не посадиш – прийметься», Оксана досить комфортно почувається «за горами» у чужій країні: «То квітне пахуча герань / З твоєї вазонної долі» [2, с. 156]. Проте невимовно болить ця розлука матері-Деметрі, будь-що намагається вона витягти Персефону з потойбіччя, як наслідок – з'являються орфічні мотиви: «А тільки почую тебе – / За голос чіпляюся, за голос! / А він, як у скрипки струна, / Як в лісі тонка павутина. / Дитина моя голосна, / У цілому світі – єдина» [2, с. 156].

Міф про Деметру і Персефону репрезентує ідею парного жіночого божества, втіленого у постатях Матері і Доньки, характерний він і для української міфологічної системи. В давньослов'янському міфопросторі ідея парного жіночого божества реалізується у культурі Рожаниць. Про Богинь Рожаниць говорять, як правило, у множині. Однак сучасні вчені, обробивши численний археологічний, етнографічний, мовознавчий матеріал, звернувшись до спільнослов'янських пам'яток, дійшли висновку, що Рожаниць було дві: Мати і Дочка (Донька). Рожаниця-Мати пов'язувалася слов'янами з періодом літньої родючості, коли дозріває, наливається врожай. Цьому цілком відповідає образ зрілого материнства: давні слов'яни дали їй ім'я Лада (або Ладу). А Лада з'являється перед нами не просто Богинею літа, домашнього затишку і материнства, вона пов'язана ще і з загальним космічним законом.

Дочірнє божество представлене Лелею – Богинею весняних паростків, перших квітів, юної жіночності. Вважалося, що саме Леля піклується про сходи, що ледь проклюнулися – майбутній урожай. Лелю-Весну урочисто «закликали» – запрошували в гості, виходили зустрічати її з подарунками і частуванням.

На співвіднесеність у поетичному міфопросторі образу Оксани Чубачівни з архетипом дочірнього божества, уособленням весняного розквіту і вічної юності було вказано вище. Стосовно ліричної героїні, то її відповідність Деметрі-Рожаниці-Матері можна констатувати вже у перших поетичних збірках «Журавка» (1970) та «Жниця» (1974). Де вписана у ідеальний топос Рідного, країну вічного плідного літа, служить єднальною ланкою, пов'язуючи два основні елементи світобудови – землю і небо, впорядковуючи хаос необмеженого простору першобуття, наділяючи його іскрою Божественної енергії. Піклується про посіви невтомна Жниця: «Стоять в полях / Некошені хліба: / От-от жнива. / І я жнивам – потрібна» [7, с. 45]. Проте найбільшій відповідності архетипу Богині-Матері образ ліричної героїні набуває у диптиху «Під золотим крилом бджоли» (зб. «Відкрию таємницю», 1989). Осмислення життєвого шляху відбувається через внутрішній монолог ліричної героїні, потік якого диференціюється на голос жалю і голос розради. Материнство стало для неї і жалем і великим щастям, розрадою. Відчуття провини за те, що не приділила дочці стільки уваги, скільки, на її думку мала б приділити мати, поєднується в ліричній героїні з життєстверджуючими мотивами. Вона – володарка світу, створеного для радості,

любові, творчості, її світ простий і гармонійний, у ньому: «Роса – для трав. / Туман – для хмар. / Для матерів – кохані діти. / Бджолі – нектар. / Усе в цьому світі, щоб радіти» [7, с. 11]. І цей світ – вічний, бо на зміну Богині-Матері завжди приходять Богиня-Донька:

Мені зосталося немало:
Є цвіт і мед, є хліб святий,
Село із цвинтарем зеленим.
І є дочка, що все простить
І буде кращою за мене [7, с. 11].

Констатуємо відображення у мікрообразі матері національної моделі світу, Б. Олійник вловив одну із зворушливих рис сільських матерів – їхню особливу любов до хустинок, закорінену у давні традиції. Хустка здавна відігравала важливу оберegovу, магічну функцію. Чи не через те так широко і значуще фігурує вона в українському весільному обряді, починаючи зі сватання, коли на знак згоди дівчина підносила старостам хустку на хлібі, хустку своєму нареченому, і закінчуючи покриванням молодої. Хустка, якою покривали молоду, зберігалася потім все життя. Чи не від цього і повір'я: хустка, якою матір вводить молодих до хати і виводить із хати під час весілля, мусить бути світлою, ясною. Цікавими з цього погляду видаються поезії Ганни Чубач «П'ять хустин» та «Хустка тернова» (зб. «Небесна долина», 1993), що утворюють єдине текстувальне поле.

Обидва твори відзначаються епічним, розповідним характером, подібною є і їх структура: осердям твору виступає спогад, обрамлений реальністю. У поезії «П'ять хустин» лірична героїня порядкує у сільській хаті, оскільки хвора мати перебуває у лікарні. Вона сушить на сонці п'ять хустин – «і нові, шовкові. / І старі, тернові», – які і виступають каталізатором спогадів. За кожною хусткою – своя історія, кожна пов'язана з певним життєвим етапом ліричної героїні:

- Хустка біла – нагадує про дитинство «Я іду до школи. / Я іще маленька» [3, с. 39];
- Хустка червона – палкі пориви юності, перші кроки у дорослому житті «Я спішу до міста. / Стукотять вагони» [3, с. 39];
- Хустка чорна – жалобна, вона нагадує про найтрагічніші події в житті, про втрату рідних і близьких «Мати – у лікарні. / Вітчима хоронять» [3, с. 39];
- Хустина з соняхом – подарунок матері ліричної героїні своїй онуці «Цю купила мати/ Для моєї доні» [3, с. 39];
- Хустина старенька – перейшла у спадок від бабусі до матері ліричної героїні «Цю моїй матусі / Дарувала ненька» [3, с. 39]; четверта і п'ята хустини символізують зв'язок поколінь роду за жіночою лінією.

Ці хустки є *артефактами* жіночої долі роду «Кожна запинає / Доленьку жіночу» [3, с. 40]. У кожному ліричному героїнею вкладено сакральний сенс, кожна символізує елемент, які в сукупності і творять всю повноту і неповторність людського буття: «В білій – світ безмежний, / В чорній – смуток чорний. / В жовтій і червоній – / Радість неповторна» [3, с. 40]. Особливої значимості для ліричної героїні набуває остання «благенька» хустка, яка вселяє надію на невмирущість роду, на те, що наступна в поколінні також отримає хустку-оберіг, і разом з нею – досвід і мудрість минулих поколінь, стане берегинею роду:

А стара, благенька –
Веселить надію,
Що і я хустину
Залишить зумію.

Чи нову, шовкову.

Чи стару, тернову [3, с. 40].

Поезія «Хустка тернова» дублює структурну схему «реальність – спогад – реальність». Дочка у розмові з матір'ю цікавиться значенням слова «тернова». У намаганнях з'ясувати цікавій «малій морочці», що саме означає це слово, лірична героїня заглиблюється в роздуми, будується низка смислових асоціацій, яка поєднує терен, тернову хустку, тернову долю. Терен – колюче деревце чи кущ з невеличкими синіми ягодами, у народнопісенній традиції терен, вкритий квітками, стає символом нещасливого кохання «Цвіте терен, цвіте терен, листя опадає. / Хто в любові не знається, той горя не знає». Тернова хустка – фарбована ягодами у бордовий колір. Тернова доля – життєвий шлях, сповнений важких випробувань, саме про випробування, які випали на долю її родини і задумується лірична героїня: «Відповідаю – ніби зітхаю – / Долі тернової знак», «Доня не знає про те, / Скільки тернові бачили горя, / Як безнадійно терен цвіте» [3, с. 290]. З хусткою пов'язано три історії:

- У голодному 1933 році люди, щоб вижити, міняли речі на щось їстівне, тоді хустку обміняли «на жита відро».

- У голодному повоєнному 1946 році хустку обміняли на ліки для фізично і психологічно виснаженої матері.

- І лише третю хустку було використано за призначенням, і це стало у родині справжнім святом: «Я пам'ятаю той день. / Бабця – купили. / Мама – одили. / Я – доторкнулась лишень» [3, с. 291].

Між появою кожної з трьох хусток обов'язково стоїть важка робота: «Потім робили. / Хустку купили» [3, с. 290]. Хустина – своєрідний артефакт, який не дається просто так до рук, вона завжди захована на самісінькому дні найглибшої скрині, вона – «єдине добро». Хустка двічі рятує своїх володарок. Вперше – рятує життя: «З голоду пухне село. / Вже моя мати встати не годна – / Смерть опустила крило» [3, с. 290]. Вдруге – повертає до нормального життя молоду вдову: «Жити не просто / Після такої тяжкої війни. / Ходить і ходить непроханим гостем / Батько убитий у мамині сні» [3, с. 291].

Окремо слід звернути увагу на образ Бабці. Бабця постає як Матріарх роду, її відзначають стійкість, невразливість, величезна душевна сила, незламність, життєва мудрість і навіть певна винахідливість. Стара жінка ніколи не впадає у відчай, оскільки саме вона несе відповідальність за усіх членів родини, які знаходяться під її захистом і опікою. Її спокій – запорука їхньої душевної рівноваги, тому «Бабця не плачуть. / Тихо зітхають» ... і діють. Таким чином, можна стверджувати наявність архетипу троїстого божества: Бабця-Матріарх уособлює Минуле, Доня – диво-дівчина – «очі – як зорі» – втілене Майбутнє, їх пов'язує лірична героїня – Теперішнє (под. скандинавські норни – богині долі Урд, Верданді і Скульд, відповідно Минуле, Теперішнє і Майбутнє, втілені в образах жінок різного віку – старої, у розквіті віку і зовсім юної).

Усі ті випробування, що випали на долю звичайної української родини, змушують ліричну героїню зробити невтішний висновок:

Значенні інше не жди:

В нашому роді,

В нашім народі

Доля і хустка –

Тернові завжди! [3, с. 291]

Найбільш узагальненого звучання визначальні концепти роду набувають у поезії «Вічне» (зб. «Ожинові береги», 1977). Твір являє собою своєрідну програму – матрицю, за якою будується сакральний ланцюг роду. Основними складовими родоводу

виступають концепти Матері, Дочки, Онука. У зв'язку з цим варто повернутися до вже згаданого культу Рожаниць. Загальновідомо, що головним святом Роду і Рожаниць є осіннє свято першого врожаю. Восени святкується і День Різдва Богородиці, який на східнослов'янських теренах вважався святом врожаю, святом завершення найголовнішого циклу землеробських робіт. Жнива закінчено, хліб – у засіках, врожай остаточно відомий. Саме аграрний характер свята і визначав склад страв на рожаничних трапезах: хліб, каші з різних круп, сир і хмільний мед. Удруге Рожаниць вшановували на Різдво Христове (після 25 грудня). Ці збіги язичницьких свят з християнськими пояснюються не тільки цілком зрозумілими і дуже давніми уявленнями про необхідність дякувати богам за врожай і про зимове сонцестояння як переломний момент зими, але і тим, що в обох випадках у християнській міфології діють «Рожаниці» – богині, що народжують. У першому випадку – це Ганна, що народила Марію, а в другому – Марія, яка народила Ісуса. Християнські персонажі легко прийшли у відповідність з давніми язичницькими. Таким чином маємо наступну структурну схему: «Рожаниця-Мати = Ганна = Мати – Рожаниця-Дочка = Марія = Дочка – Ісус Христос = Онук». Мати постає як богиня-покровителька посівів, відповідальна за вегетацію рослин: «Скородили мати грядку / Навесні. / Та й сіяла мати квіти / Навесні» [8, с. 50]. Процес висівання квіток спрямований також на помноження природної краси світу. Смерть божества, яке виконало свою функцію – позбавлений трагізму природний відхід у вічність: «Насадила мати квітів / Та й пішла. / Та далеко, та навіки, / Як була...» [8, с. 50].

Проте на місце Матері приходять Дочка, тепер вона сіє квіти, а стежками життя впевнено біжить онук: «Тепер сіє квіти дочка. / Внук біжить. / Тупу-тупу – по рядочках. / Жити, жись!» [8, с. 50]. Мотив безсмертя роду тут реалізується через образ маленького хлопчика (онука), який стрімко біжить.

Отже, міфологема роду у поетичній творчості Ганни Чубач тлумачиться як багатокомпонентна. Вона визначає, насамперед, сенс існування самої ліричної героїні, вписуючи її у міфологічну картину світу, створюючи міф власного «Я». Основними складовими міфологеми роду є материнський міф, батьківський міф, дитячий міф і власне міф роду як безперервного ланцюга поколінь, дублюючий структурну схему «минуле – теперішнє – майбутнє».

Міф Роду, таким чином, узгоджується з концепцією «далекого бога» (deus otiosus): створивши світ і людину, бог-творець втрачає свою актуальність з власного бажання, передаючи владу над творінням богам-дітям. У нього нема культу, але він залишається тим, до кого можна звернутися, якщо всі інші боги залишилися байдужими до людей.

Список використаної літератури

1. Чубач Ганна Листя в криниці: Поезії / Г. Чубач. – К.: Молодь, 1977. – 87 с.
 2. Чубач Ганна Дзвінка ріка: Лірика / Г. Чубач. – К.: Університетське видавництво «Пульсари», 2000. – 223 с.
 3. Чубач Ганна Небесна долина: Вибрані поезії / Г. Чубач. – К.: Укр. письменник, 1993. – 367 с.
 4. Чубач Ганна Срібна шибка: Поезії / Г. Чубач. – К.: Молодь, 1981. – 119 с.
 5. Чубач Ганна Очі матері / Г. Чубач. – К.: Просвіта, 1996. – 192 с.
 6. Чубач Ганна Прозріння / Г. Чубач. – К.: В-во «Бібліотека Українця», 2001. – 212 с.
 7. Чубач Ганна Відкрию таємницю: Вірші та поема / Г. Чубач. – К.: Молодь, 1989. – 105 с.
 8. Чубач Ганна Ожинові береги. Поезії / Г. Чубач. – К.: Молодь, 1977. – 87 с.
- Стаття надійшла до редакції 30 березня 2013 р.